

**УВС АЙМГИЙН ТҮРГЭН СУМЫН НУТАГ ДЭВСГЭРТ “ХАР УСНЫ ЭХЭН” ХЭМЭЭХ
ГАЗАР ДАХЬ “ДЭГЛИЙ ЦАГААН” НИСЭХ БУУДЛЫН 2022 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ**

Аймаг: Увс

Сум: Түргэн

Байгуулгын нэр: “ДЭГЛИЙ ЦАГААН” нисэх буудал

Регистерийн дугаар: 2628546

Хянасан:

Увс аймгийн БОАЖЯ-ны хариуцсан мэргэжилтэн

/ А.Пүрэвсосор /

Боловсруулсан:

“ДЭГЛИЙ ЦАГААН” нисэх буудлын
холбооны навигацийн инженер

/ Б.Отгонбат /

2022 он

АГУУЛГА

- 1.ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР
- 2.ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА
- 3.ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН , НИЙГЭМ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ
- 4.ГАЗАР АШИГЛАЛТ
- 6.ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ
- 7.БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛГО
- 8."ДЭГЛИЙ ЦАГААН НИСЭХ БУУДЛЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ХҮЧИН ЧАДАЛ
- 9.СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ
- 10.ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ
- 11.ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ
- 12.ТҮҮХ СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ
- 13.ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ
- 14.ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН БИЕЛЭЛТ
- 15.ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛЫНТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ
- 16.ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ТАЙЛБАР

ААНБ- Аж ахуйн нэгж байгуулга

ХБХЗ-Хөөрч буух, хөөрөх хөөрөх зурвас

БОТБУ-Байгаль орчны төлөв байдлын тайлан

БОНБЕУ-Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын ерөнхий үнэлгээ

БОННУ-Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ

БОНХС-Байгаль орчны ногоон хөгжлийн сайд

БОМТ-Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

БОАЖС-Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайд

ТХГН-Тусгай хамгаалалттай газар нутаг

ЗТБХБ-Зам, тээвэр барилга хот байгуулалт

ИНЕГ-Иргэний нисэхийн ерөнхий газар

ИНХ-Иргэдийн нийтийн хурал

ГХГЗЗГ-Газрын харилцаа геодези, зураг зүйн зураг

МУ-Монгол улс

УЦУОШГ-Ус цаг уур орчин шинжилгээний газар

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛГО

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хөрөгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, нарийвчилсан үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжиж буй орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаварыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилготой.

БОМТ-г хэрэгжүүлэхэд төсөл хэрэгжүүлэгч дараах бодлогыг баримтална.

- БОМТ нь төсөл хэрэгжүүлэгчийн үйл ажиллагаа, санхүүгийн боломж нөөцтэй уялдсан байх.
- БОМТ –ний хэрэгжилтийг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрөө болон оршин суугчидын зүгээс хэрхэн хянаж, харилцан хамаарал бүхий бодит үр дүн хүрэх.
- БОМТ –г хэрэгжүүлснээр төсөл хэрэгжүүлэгчийг хөндлөнгийн хяналт, шалгалтад тэсвэртэй байх зэрэг болно

Дэглий Цагаан нисэх буудлын үйл ажиллагаа, хүчин чадал

Тус нисэх буудлыг 1958 оны 04-р сарын 25-нд БНМАУ-ын сайд нарын зөвлөлийн 112 –р тогтоолоор иргэний зориулалтын нислэг үйлдэх чиглэлүүдийг тогтоож тогтмол нислэг үйлдэж эхэлсний нэг нь Увс аймгийн Дэглий Цагаан нисэх буудал байсан. Дэглий Цагаан нисэх буудлын барилгын цогцолбор, агаарын хөлөг хөөрч буух хатуу хучилттай зурвасыг 2011 оны 06-р сарын 25-аас ашиглаж эхэлсэн ба цагт 100 хүнд үйлчлэх хүчин чадалтай тус нисэх буудал нь Ховд, Баян-Өлгий аймгуудын бэлтгэл аэродромын үүрэг гүйцэтгэдэг.

Нисэх буудал нь нислэгийн аюулгүй байдал , аюулгүй ажиллагааг хангаж, авиа компаниудад найдвартай , зорчигчидод соёлтой шуурхай үйлчилхэд бүхий л үйл ажиллагаагаа чиглүүлнэ.

Нисэх буудал нь дараах үйлчилгээнүүдийг үзүүлдэг;

1. Нислэгийн удирдлага.
2. Холбоо навигаци.
3. Агаарын хөлгийн газрын техник үзлэг, удирдлага.
4. Агаарын хөлгийн шатахуун хадгалалт, лаборатори оншилгоо, сумалгаа.
5. Авран хамгаалах, гал унтраах.
6. Аюулгүй байдлын үзлэг.
7. Ачаа тээшийн үйлчилгээ.

Дэглий Цагаан нисэх буудал нь ЗС ангилалд хамаарах 2-р зэрэглэлийн нисэх буудал бөгөөд одоогийн байдлаар нийт 34 ажиллагсадтай хэдий ч жишиг орон тоо нь 28 гэж тодорхойлсон байна.

Монгол улсын УИХ-ын 2013-оны 02-р сарын 07-ны өдрийн 18-р тогтоолоор баталсан төрөөс иргэний нисэхийн салбарт 2020 он хүртэл баримтлах бодлогын хүрээнд “Дэглий Цагаан” нисэх буудлыг цагт 300 зорчигчидод үйлчлэх хүчин чадалтай болгон өргөтгөх зорилготой инженерийн барилга байгууламжын зураг төслийг боловсруулах ажлыг гүйцэтгэж эхэлсэнээр тус нисэх буудал нь аэродромын хяналтаар 4с ангилалд шилжинэ.

1. төслийн товч танилцуулга

1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн тухай товч мэдээлэл

Төслийн нэр: "Дэглий цагаан" нисэх буудал
Төсөл хэрэгжүүлэгч: ИНЕГ Төрийн өмчит Увс аймаг дахь салбар
Улсын бүртгэлийн дугаар 9013001003
ААНБ-ын регистрийн дугаар 2628546
Салбарын гэрчилгээний дугаар 000004809
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг: Увс аймаг Түргэн сум Баянхайрхан баг
Утас: 976-70452550
Майл хаяг: uvs.airport@mcaa.gov.mn
Сайт: <https://www.mcaa.gov.mn/>
Төсөл хэрэгжих газрын орон нутгийн харьяалал: Увс аймгийн Түргэн сум, Баянхайрхан баг,

ИНЕГ Төрийн өмчит Увс аймаг дахь салбар нь хуулийн этгээдийн эрх эдлэхгүй, эрх бүхий байгууллагаас баталсан журмын дагуу үйл ажиллагаа явуулна. Эрх бүхий этгээд нь Иргэний Нисэхийн Ерөнхий Газар байна.

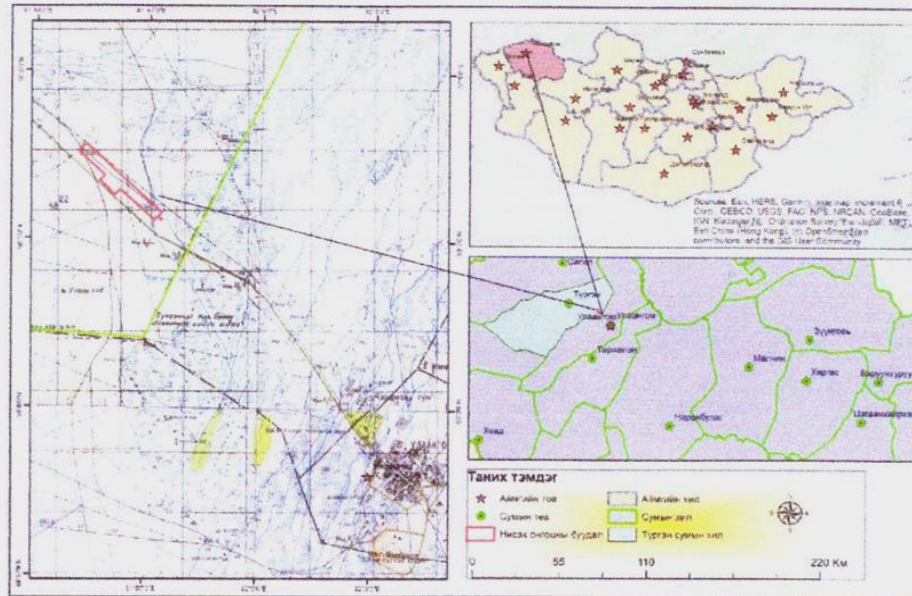
Зураг 1.2 "Дэглий цагаан" нисэх буудлын бүтэц, зохион байгуулалтын схем

Тус нисэх буудал нь баталсан орон тооны дагуу захиргаа аж ахуй, нислэг хөдөлгөөн аэронавигацийн хэсэг, аэродром ашиглалтын хэсэг, аюулгүй байдлын хэсэг, газрын тусгай үйлчилгээний хэсэг, галын бүлэг гэсэн бүтэц зохион байгуулалттайгаар ажиллаж нисэхийн аюулгүй байдал аюулгүй ажиллагаа, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангаж, хэвийн үйл ажиллагааг алдагдуулахгүйгээр ажлын зохион байгуулалтыг хийж ажиллаж байна.

2. Төслийн талбай, түүний орчны байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч тодорхойлолт

2.1 төслийн байршил

“Дэглий цагаан” нисэх буудал нь Увс аймгийн Түргэн сумын 1-р багийн нутаг дэвсгэрт сумын төвийн зүүн хойд зүгт 18 км, Улаангом хотоос баруун зүгт 14 км зайд оршино.

Зураг 2.1 “Дэглий цагаан” нисэх буудлын байршлын зураг

“Дэглий цагаан” нисэх буудлын аэродромын байршлын газар зүйн үзүүлэлтүүд:

- Аэродромын лавлах цэг: N 50°04'00", E 91°56' 11"
- Аэродромын өндөршил: д.т.д 935 м
- Температурын заалт : 27.7°

2.1.2. Газар олголт

“Дэглий цагаан” нисэх буудлын эзэмшлийн газар нь Увс аймгийн Улаангом болон Түргэн сумдын нутгийг дамнан байршсан ба газар эзэмших эрхийн дараах баримт бичгүүдийг БОННУ-ний тайланд нийлүүлсэн болно. Үүнд:

- Увс аймгийн газрын харилцаа, Барилга хот байгуулалтын газраас газар ашиглалт, зохион байгуулалтын хяналтын хуудсаар баталгаажуулсан 8520000647 нэгж

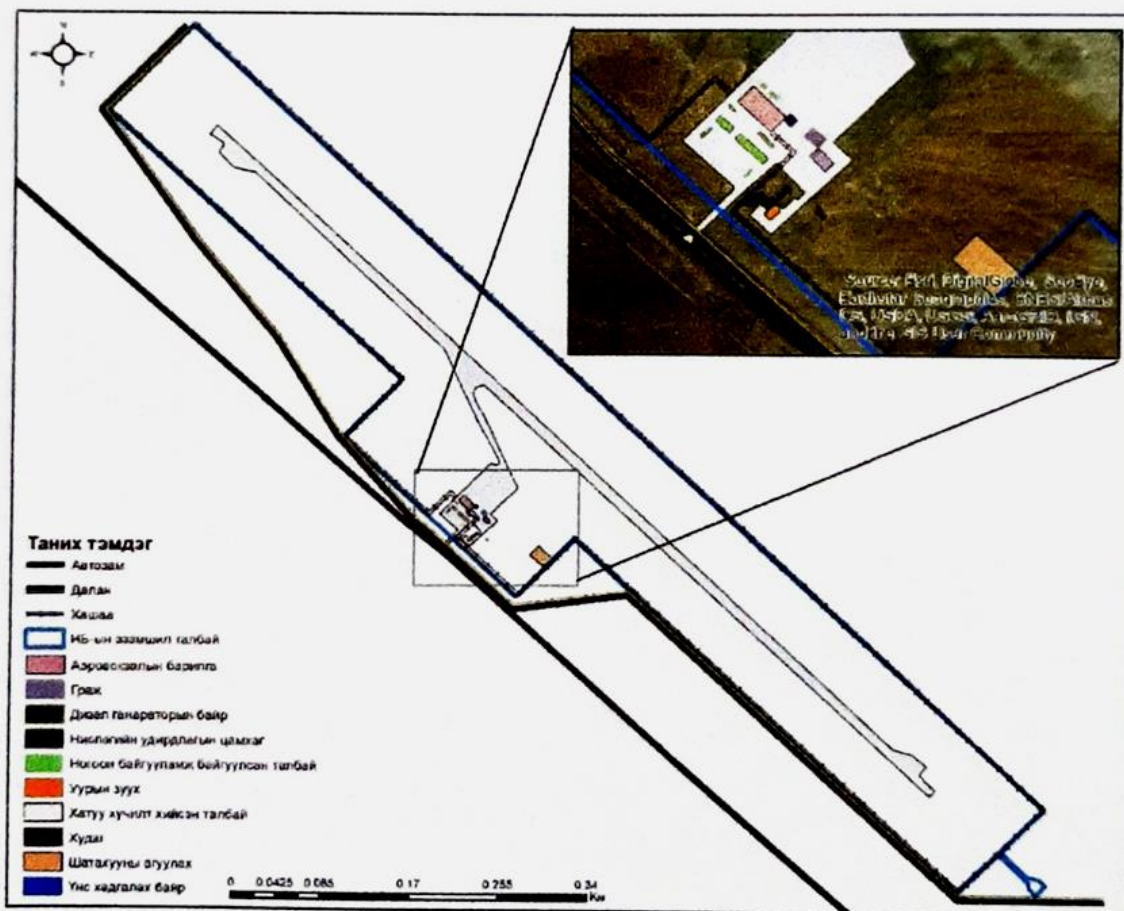
талбарын дугаартай газрыг эзэмшлийн эрхээр Түргэн сумын 1 дүгээр багийн нутаг, кадастрын мужийн 200 дахь нэгжид олгосон

- Увс аймгийн Түргэн сумын Засаг даргын 2018 оны 09 дугаар сарын 28-ний өдрийн А/106 тоот шийдвэрээр ИНЕГ ТӨААҮГ-ийн Увс аймаг дахь салбар нь нисэх зурвасын зориулалтаар 13186906м² талбайг 15 жилээр эзэмших эрхийг баталгаажуулж 439773 тоот гэрчилгээ олсон байна.

2.1.3. Газар ашиглалт

Нисэх буудлын зориулалтаар эзэмшиж байгаа нийт 131.8 га газрыг дараах байдлаар ашиглаж байна. Үүнд:

• Аэродромын үйлчилгээний барилга байгууламж	1798 м ²
• Хатуу хучилт хийсэн талбай	125000м ²
• Ногоон байгууламж байгуулсан	660м ²
• Шатахууны агуулах	1960 м ²

ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Увс аймгийн Дэглий Цагаан нисэх буудал төсөлд байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээг 2011 онд байгаль орчны зөвлөх үйлчилгээний Мегас Консолтант ХХК хийж БОНБНУ-ний тайлан боловсруулсан байна.

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг байгаль орчны бүрдэл хэсэг тус бүрээр үнэлснээс гадна төслийн болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллүүдийг тодорхойлжээ.

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөллийг тодорхойлохдоо байгаль орчны бүрдэл хэсэг бүрийн тухайн үеийн төлөв байдлыг тодорхойлон үнэлгээний суурь үзүүлэлт болгон авч нөлөөллийг эрчмийн аргаар үнэлсэн байна.

Мөн байгаль орчны бүрдэл хэсэг бүрт төслөөс үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах зөвлөмжийг өгчээ.

Нисэх буудлын талбайд хамгийн ойр байршилтай түүх соёлын дурсгалт газар байхгүй болохыг тэмдэглсэн байна.

Дэглий Цагаан нисэх буудлын агаар бохирдуулах эх үүсвэрүүдийн үйл ажиллагаа нь улирлын чанартай эсвэл байнгын бус буюу зөвхөн онгоц хөөрч, буух зуур богино хугацаанд ажиглагдаж байна.

Манай улсын аливаа төслийн үйл ажиллагаанаас орчны агаарын чанарт үзүүлэх нөлөөллийн хамрах хүрээг тогтоох шалгуур үзүүлэлтийг тодорхойлсон баримт бичиг стандарт байхгүй байна.

Дуу шуугианы нөлөөлөл;

Агаарын хөлөг хөөрч буух , явгалах үеийн хөдөлгөөн хөдөлгүүрийн ажиллагаанаас дуу шуугиан богино хугацаанд үүснэ. Төслийн талбай орчимд үүсэх эдгээр дуу чимээ дан дангаараа орчны шуугианыг үүсгэдэггүй ба янз бүрийн эх үүсвэрээс үүдэлтэй дуу чимээнүүдийн нэмэгдэлт, ойлт, хугаралтын үр дүнд газрын гадарга орчимд шуугиан үүсдэг.Мөн өдөр тутмын үйл ажилгаанд ашиглагдах машин тоног төхөөрөмжийн дуу чимээ орчны шуугианы төвшнийг нэмэгдүүлнэ.

Гадаргын усанд үзүүлэх нөлөө ;

Төслийн талбай орчим нь Увс аймгийн Түргэн суманд байрлах ба гадаргын усны сүлжээ нь Төв азийн гадагш урсгалгүй ай сав Хархираа-Түргэн голын сав газарт багтдаг .Нисэх буудлын аэродромыг 2 сайрыг хөндлөн гарна.

Гадаргын усны хамгийн их урсац нь хур борооны улирал буюу 6-8 сард зарим жилүүдэд хаврын шар усны үерийн үед ажиглагддаг ба Цалгар гол хойд өргөрөгийн 50'02, зүүн уртрагийн 91,59 цэгээр нисэх буудалд хамгийн их ойртож ирдэг нь 4,5 км байна

Хөрс, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх сөрөг нөлөө;

Монгол орны хөрс газарзүйн мужлалаар хөрсний өндрийн бүсшилийн Монгол-Алтайн мужийн хархираа Түргэний тойрогт хамаарах ба байгалийн бүс бүслүүр газрын гадаргаас хамааран нисэх буудлын бүс нутагт уулын хүрэн хөрс, уулс хоорондын хөндий болон талархаг газрын хээрийн хөрс , хужирлаг хөрс, гуу жалга сайрын хөрс, Аллювын хөрснүүд тархсанаас уулс хоорондын хөндий болон талархаг газрын хээрийн хөрсөн дээр нисэх буудал байрлаж байна.

Тус хөрсний ялзмагт А давхарга 0-6см-т тархах ба цайвар хүрэн өнгөтэй бөөмөрхөг бүтэцтэй, нягтавтар, хуурайвтар, ургамалын нарийн үндэс бага зэрэг, чулуурхаг, шилжилт өнгөөр бүдэг шинжтэй байна.

Хөрсөнд хийсэн лабораторийн шинжилгээний дүнгээр нисэх буудал, түүний орчинд хүнд металл бага зэрэг илэрсэн нь Монгол улсын стандартаас даваагүй байна.Нисэх буудлын барилга байгууламжуудын ашиглалтаас нэгэнт үүссэн нөлөө одоогийн байдлаар тогтворжсон ба түүнд дасан зохицох байдалтай болсон.

Хүснэгт;1

Хөрс, хөрсөн бүрхэвчинд үзүүлэх нөлөөллийн эрчмийн үнэлгээ.

	Үзүүлэх нөлөө	Үр дагаврын чанарын үнэлгээ				
		нөлөөгүй	Бага	Дунд	Их	Аюултай
1	Бүтээн байгуулалтаар хөрс хуулна			х		
2	Шимт хөрсийг түр хугацаанд хадгалах шаардлага үүснэ		х			
3	Нисэх буудлын үйл ажилгааны хатуу, шингэн хог хаягдал гарч хөрс бохирдуулна		х			
4	Халаалтын хэрэгцээний уурын зуух нь нүүрс хэрэглэх, үнс гаргана.		х			
5	Энгийн нүхэн жорлонг устгаж үгүй болгосон	х				

Ургамал, Ургамалан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөө:

Нисэх хамгаалалтын зурвас доторхи ургамалжилтай хэсэг нь байгалийн ургамалан нөмрөгөөс илүү ургацлаг байх тул тэнд мэрэгчид олшрон байрших нөхцөл болно. Тиймээс нисэх буудлын аюулгүйн зурвас дахь олон наст өвсөн бүрхэцийг тодорхой хугацаагаар хадаж намсгаж, биомассыг нь бууруулах арга хэмжээ авч ажиллаж байна.Бүс нутгийн ургамалжилтийн байдал, ургамалжилтанд нөлөөлөх байгалийн хүчин зүйл, нисэх буудлын үйл ажиллагаа зэргийн уялдаа холбоо, ургамалан нөмрөгт төслөөс үзүүлэх нөлөө зэргийг авч үзээд нөлөөллийг эрчмийн аргаар үнэлвэл сөрөг нөлөөллийн эрчим маш багаас бага зэргийн түвшинд үйлчилж байна.

Хүснэгт 2;

Ургамал, Ургамалан нөмрөгт үзүүлэх нөлөөллийн эрчмийн үнэлгээ.

Нөлөөллүүд		Нөлөөллийн үр дагаварын үнэлгээ			
		Маш бага	Бага	Дунд	ИХ
Нисэх буудлын өргөтгөлийн үйл ажиллагаагаар хөрс хуулагдахад хэсэгчилсэн байдлаар ургамалан нөмрөг устана.		X			
Нисэх буудлын үйл ажиллагаагаар хамгаалалтын зурвас дахь ургамалжилт нь бэлчээрийн ачаалал авахгүй болсон байна.	X				
Нисэх буудлын хамгаалалтын зурвас доторхи ургамалжилтанд үндэсний үржил идэвхитэй болсоноор мэрэгчидийг ихээр цуглуулна.		X			
Нисэх буудлын үйл ажиллагаанд ашиглаж байгаа хогийн цэг бага зэргийн бохирдол үүснэ.		X			
Нисэх буудлын үйл ажиллагаанаас шалтгаалж бүс нутгийн ургамалжилтийн байдал өөрчлөгдөхгүй.	X				
Ховор болон үнэт статустай ургамалын тархалтанд нисэх буудлын үйл ажиллагаа нөлөөлөхгүй.	X				
Нисэх буудлын ногоон байгууламжыг шинээр нэмж байгуулна		X			
Дүгнэлт	Ургамал, ургамалан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг нийт 7 үзүүлэлтээр үнэлэхэд 42,9 хувь нь маш бага, 57.1 хувь нь бага зэргийн түвшинд байна. Ургамал, ургамалан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөө одоогийн байдлаар дунд зэргийн төвшинд хүрэхгүй эрчимтэй байна.				

Төслөөс амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөө;

Нисэх буудлын үйл ажиллагаатай холбоотойгоор нисэх буудал орчимд тохиолдох амьтны аймагт дараах байдлаар бам болон шууд нөлөөг үзүүлнэ. Үүнд;

Аэродромын орчинд агаарын хөлгийн өндөр алдах, газардах болон хөөрөх, өндөр авах үед хөхтөн амьтан болон шувууд онгоцтой мөргөлдөх, эндэх, агаарын хөлөгт аюул учруулах.

Нисэх буудлын гаднах болон доторх дэд бүтэц буюу өндөр хүчдэлийн шугамд том биетэй нүүдлийн шувууд болон махчин шувууд хүчдэлд цохиулж эндэх эрсдэлтэй.

2. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ БИЕЛЭЛТ

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөнүүд	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал \төгрөг\	Тоо хэмжээ	Нийт зардал мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа давтамж	Биелэлт
1	Хөрс болон газрын доорхи ус бохирдох	Хуучин нүхэн жорлонг булшлах.	Нисэх буудал орчимд	Удаа	230,000	2	230,000	Жилд 2-оос доошгүй удаа	Хуучин 2 газарт байсан нүхэн жорлонгуудыг буулган нүхийг булсан
2	Аэродромын бүсэд зэрлэг амьтан цуглахаар олшрох	Аэродромын хамгаалалтын бүс дэх ургамал бээлчээрийг тачирлаж намсгах биомассыг бууруулах	Нисэх буудал орчимд	Удаа	500,000	2	500,000	Ургамал ургалтын хугацаанд жилд 2 удаа.	2 удаа хамгаалагдсан бүсэд өндөр ургасан ургамалыг тачирлан намсгаж хээрийн оготно болон зэрлэг ан амьтан цуглахаас сэргийлж ойр орчмын малын сэг зэмийг зайлуулсан энэ нь нислэгийн аюулгүй ажиллагаатай шууд холбоотой арга хэмжээ юм.
3	Нефтийн бүтээгдэхүүний агуулахаар хөрс бохирдох	Шатахууны агуулахад хийсэн зураг авалтын үр дүн, зөвлөмжийг дагаж ажиллах.	Шатахууны агуулахын орчим		Удирдлаг, Менежментийн зохион байгуулалт, ажлын чанар, дотоод хяналтын тогтолцоогоор хэрэгжүүлэх.			Байнга	Шатахуунаас үүдэлтэй сөрөг нөлөөллийг бууруулахын тулд нисэх буудал шатахууны савны доод суурийг бетон цутгаж хөрс

									бохирдохоос сэргийлж сөрөг нөлөөллийг бууруулан ажилласан
4	Гадаргын урсацад тохиргоо хийнэ.	Үерийн суваг доторхи хуримтлагдсан хагшаасыг цэвэрлэх	Нисэх буудал орчимд	Удаа	50,000	2	100,000	Тухайн үед нь	Нисэх буудлын үерийн далангийн суваг доторхи хуримтлагдсан хог, ургамалын хагшаасыг 2 удаа цэвэрлэж ажилласан.

3. Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгж зардал төгрөг	Нийт зардал мян,төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Биелэлт
1	Зүлэгжүүлэх	Олон настын үр авах	Нисэх буудлын цамхагийн хэсэг	КГ	5	22,000	110,0	2022 онд	Нисэх буудлын гадна талбайн тохижуулах ажлын хүрээнд 48м кв талбайд зүлэгжүүлэх ажлыг хийж ажилласан.
	Нийт						110,000 төг		

Осол, эрсдэлийн менежмент.

Эрх зүйн үндэслэл:

Үндэсний хөтөлбөр батлах тухай асуудлын хүрээнд Монгол улсын засгийн газрын 2007 оны 7-р сарын 10-ны өдрийн 175 тоот тогтоолоор баталсан иргэний нисэхийн аюулгүй байдлын үндэсний хөтөлбөрийн 6-р бүлэгт нисэх буудлын аюулгүй байдлын талаархи зүйлийг тусгасан байдаг нь үйл ажиллагааг хэвийн явуулахтай холбоотой үйлчлүүлэгчдийг халдлагаас хамгаалхад голчлон чиглэсэн байдаг.

Иргэний нисэхийн тухай хуулийг 1999 оны 1-р сарын 21 ний өдөр матлан мөрдөж эхэлсэн бөгөөд Иргэний нисэхийн үйл ажиллагааг Монгол улсын олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт нийцүүлэн зохицуулахдаа Иргэний нисэхийн багц дүрмийг баримтлахаар тусгаж өгсөн бий.

Зам тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 6-р сарын 12-ны өдрийн 187 тоот тушаалаар Иргэний нисэхийн багц дүрмийг баталсан байдаг. Багц дүрэм дотороос Иргэний нисэхийн үйл ажиллагааг зохицуулдаг Иргэний нисэхийн дүрэм Аэродромын үйл ажиллагаа, гэрчилгээжүүлэлт буюу ИНД-139 нь байгуулгын гэрчилгээжүүлэлтийн суурь стандарт, үйл ажилгааны болон аюулгүй байдлын аудитын тусгай шаардлагыг агуулсан байдаг нь аэродромын аюулгүй ажилгааг хангахад шаардлагатай тоноглол, аэродромын аюулгүй ажилгааны хамгаалалтын талаар тусгаж өгсөн бий.

Эрсдэлийн үнэлгээний хамрах хүрээ

Эрсдэлийн үнэлгээ бол удирдлагын арга юм. Эрсдэлийн удирдлагын дэмжих хэрэгслийн хувьд эрсдлийн үнэлгээ нь ажлын байраа илүү аюулгүй , эрүүл болгох, мөн бизнесийн үр ашиг, өрсөлдөх чадварыг сайжруулхад нь туслах зорилготой. Эрсдэлийн үнэлгээг төсөл хэрэгжүүлэгч өөрийгөө үнэлэх зорилгоор өөрийн үйл ажиллагаандаа авч үздэг байх шаардлагатай. Бөгөөд Боннү-н хүрээнд хийж буй эрдэлийн үнэлгээ нь төсөл хэрэгжүүлэгчид зайлшгүй авч үзэх асуудлуудыг тодорхойлж өгч байгаа хэрэг юм . Тиймээс эрсдэлийн үнэлгээнд :

- Байгаль цаг уур бус нутгийн физик газар зүйн онцлогоос шалтгаалан үүсэж болох гамшигт эрсдэл
- Үйлдвэрлэлийн нөхцөл буюу нисэх буудлын үйл ажиллагааны аюулгүй ажиллагааны үр дагавараас бий болох үйлдвэрлэлийн осол эрсдэл
- Шувуунаас үүсэх эрсдэлийг авч үзнэ .

Болзошгүй эрсдэлийн шалгуурууд

Сүүлийн жилүүдэд уур амьсгалын өөрчлөлт,хотжилт,хнү амын төвлөрлийн улмаас аюулт үзэгдэл, оёлын тоо нэмэгдэж түүнээс үүдсэн хор уршиг ,хохирлын хэмжээ эрс өсч гамшгийн шинжтэй болох болсон. Болзошгүй эрсдэлийн нөхцөл байдал нь нэг талаас байгалийн гамшигт үзэгдлээр,нөгөө талаас хүний үйл ажиллагаатай холбоотой бөгөөд эдгээрийн хаилцан хамаарал нь урт хугацаандаа улам ихсэж байна .

Болзошгүй эрсдэл үүсэх нөхцөл нь аль ч тохиолдолд урт хугацааны дарамтыг тэсвэрлэх боломжгүй болсноор гэнэт сэдрэх байдлаар нөхцөлдөх нь гамшгийн шалтгаан болдог учраас эрсдэлийн нөхцөл байдлыг өль болох урьдчилан үнэлж,бэлэн байх, урьдчилан сэргийлэх, зайлшгүй тохиолдолд бууруулаах, гамшгийн дараа хор, уршигийг арилгахь сэргээн босгох зэрэг дэс дараатай үйл ажиллагааг шаардах болсон .

Аливаа эрсдэлийн үр дагавар нь учирсан хор уршиг байх бөгөөд энэ нь хүн ам болон эд хөрөнгөнд хор хохирол учруулах байдлаар илэрнэ. Тиймээс эрсдэлийн үнэлгээ бол өөртөө туслах хэрэгсэл юм. Эрсдэлийн уршигийг магадлалын шалгуураар үнэлэх бөгөөд БОННУ-Д шалгуурын 5 зэрэглэлийг түгээмэл ашигладаг.

Хүснэгт. Болзошгүй эрсдэлийн магадлалын шалгуур үзүүлэлт.

Зэрэглэл	Магадлал	Эзлэх хувь	Эрсдэлийн тодорхойлолт
1	Тохиолдол бараг байхгүй	5 хувь	Онцгой нөхцөлд л эрсдэл тохиолдоно
2	Болох магадлалтай	5-20 хувь	Эрсдэл үүсэх нөхцөл үгүй ч заримдаа эрсдэлтэй байж болно.
3	Болзошгүй эрсдэлийн нөхцөлтэй	20-50 хувь	Хянахгүй бол эрсдэл үүсэх нөхцөл бүрэлдэх боломжтой
4	Эрсдэх магадлалтай	50-70 хувь	Эрсдэл үүсэх нөхцөл байх тул байнгын хяналт мэдээлэлтэй байх
5	Эрсдэл тохиолдох нөхцөлтэй	70 хувьас их	Эрсдэлс үүсэх өндөр эрсдэлтэй тул байнгын бэлэн байдалд байх

Эрсдэл тодорхойлсоноос үүссэн нь нэг талаас хүн амд, нөгөө талаас эд хөрөнгөнд хор уршиг учруулах учраас уршигийн БОННУ-нд мөн 5 шалгуураар үнэлдэг.

Шувуудаас агаарын хөлөгт аюул учруулах эрсдэлийг тодорхойлох

Бид шувууд агаарын хөлөгт аюул учруулах эрсдэлийг тодорхойлохдоо С.Paton(2009) аргыг ашиглав .Энэ нь шувуудын зүйл тус бүрийг мөргөлтөөс үүсэх аюул (Шувууны биеийн хэсжээ болон сүрэглэн нисэх байдал) ба мөргөлдөх боломжид (Элбэгшил,тохиолдох магадал) тулгуурлан эрэмблэх арга юм .

Шувууны аюулыг үнэлэх матриц, магадлал үр дагавар /хүснэгт /

Аюул	Магадлал			
	Маш их	Их	Дунд	
Хэт их	Хэт их	Хэт их	Маш их	Их
Маш их	Маш их	Их	Их	Дунд
Их	Их	Их	Дунд	Дунд
Дунд	Дунд	Дунд	Бага	Бага
	Бага	Бага	Ач холбогдолгүй	Ач холбогдолгүй
Маш бага	Ач холбогдолгүй	Ач холбогдолгүй	Ач холбогдолгүй	Ач холбогдолгүй

Мөргөлтөөс үүсэх аюулыг тодорхойлох:

Үүнийг тодорхойлохдоо шувууны биеийн хэмжээ болон кан төрхийн мэдээллийг ашиглав. Шувууны мөргөлтөөр агаарын хөлөгт учрах хохирол нь шувууны биеийн жин (нөлөөлийн хүч), сүргийн хэмжээ (нэг удаагийн тохиолдлоор мөргөлдөж болзошгүй шувуудын тоо) зэргээс хамаардаг.

Үүнд:

- Шувуудын биеийн жинг 6 зэрэглэлээр
- Сүрэглэх зан төрхийг 3 зэрэглэлээр
- Нисэлтийн хэв маягийг 2 зэрэглэлээр ангилна

Дээрх 3 үзүүлэлтийн нэгдсэн дүн нь “Аюул”-ын зэрэглэл болно .

Хүснэгт Шувууны биеийн жинд харгалзах оноо

Биеийн жин	Жишээ	Биеийн жингийн оноо
20г	Хараацай, дууч шувуу гэх мэт	1
21-50г	Бор шувуу, божирго гэх мэт	2
51-200г	Тодол цэнхэр хараацай, хайргуурна шонхор гэх мэт	4
201-1000г	Турлиах, үлэг харцага, монгол ногтруу, гэх мэт	8
1-5 кг	Шилийн сар, хон хэрээ, тураг гогой, хондон ангир, гэх мэт	16
5кг	Гангар хун, хонин тоодог, нөмрөг тас, өвөгт ногтруу гэх мэт	32

Байгалийн эрсдэлт үзэгдлүүд

Бүс нутгийн физик газарзүйн нөхцөл

Газрын гадарга, өндөршил . “Дэглий цагаан” нисэх буудал нь Увс аймгийн тэргэн сумын 1-р багийн нутаг дэвсгэрт сумын төвийн зүүн хойд зүгт 18 км, Улаангом хотоос баруун зүгт 14 км зайд, Увс аймгийн Түргэн, Улаангом сумдын нутгийн дамнанм хойд өргөрөгийн 50,04”00”, зүүн уртрагийн 91,56’11” далайн мандлаас 935 м-ийн өндөрт байрлах бөгөөд гадаргуугийн налуу 0,1% байна.

Газрын бартаа өндөршилийн ялгаа нь нисэх буудлын үйл ажиллагаанд нислэгийн хөөрөх буух үеийн саадыг үүсгэдэг.

Цэвдэг: Нисэх буудлын талбай нь Монгол орны цэвдэг м хөрсний чулуулагийн мужлалаар алаг цоог, ховор алаг цоог төрхсөн цэвдэг бүслүүр хамаарах бөгөөд цэвдэг хөрсний үзүүлэлт нь 20 м-н гүн дэх температур -1 хэмээс -5 хэмийн цедсид байх ба улирын цэвдэг чулуулаг 0 хэмээс -3 хэмд, улирлын хөлдөлтийн гүн 2,5 м-ээс 5,0 м хүрдэг.

Чичирхийлэл : Дэглий цагаан нисэх буудал нь шинэхэн тектоникийн мужлалаар Их нууруудын хотгор –нууруудын хөндийн бусад багтах бөгөөд энэ нь дэлхийн царцдасын тасралтат ба уян харимхай хэв гажилтаар харьцангуй хүчтэй хотолттой бус юм. Тус бүс газар чичирхийллийн мужийн BSK-64 шатлалын баллаар 9а, түүнээс дээш шатлалд хамаарна. Газар чичирхийллийн идэвх 0,05-0,1 байх ба доргилтын эрчим нь MSK шатлалын баллаар 6-7 газар хөдлөлтийн голомт үүсч болох бүсийн талбай Рихтерийн шатлалаар 7,1-7,5 баллын түвшинд байна.

Увс аймгийн Тариалан сумын төвөөс хойд зүгт 12 км –н зайд Хөхөө багийн нутагт “Хөхөөн уул гэдэг газарт” /У-91,86 Ө-49,88/ 2015 онд 3,7 магнитудын хүчтэй газар хөдлөлт тэмдэглэгдсэн нь Улаангом хот болон тариалан сумын төвд мэдрэгдсэн байдаг.

Үер: “Дэглий цагаан” нисэх буудлын ашиглалтын талбай нь Цалгар гол руу урсацтай нэргүй 2,3 жижиг, хуурай сайрын ус хураах талбайг дамнан байршисанаас гадна “Дэглий цагаан” нисэх буудлын бүс нутагт гадаргын усны хамгиын их урсац нь хур борооны улирал буюу 6-8 дугаар сард, зарим жилүүдэд хаврын шар усны үерийн үед ажиглагддаг байна.

Үйлдвэрлэлийн осол эрсдэл, түүний нөхцөлүүд

Үйлвэрлэлийн осол, эрсдэлтэй нөхцөлүүд

ИНД-139 дүрэмд аюулгүй ажиллагаатай нисэх буудал болохыг тодорхойлон гэрчилгээжүүлснээр тухайн нисэх буудал нийтэд аюулгүй үйлчилгээ үзүүлэх эрх бүхий болдог байна.

- ❖ Аэродромын төлөвлөлт, хязгаарлалт шийдэл –Дэглий цагаан нисэх буудлын хувьд олон улсын буудлын 4С ангилалын шаардлагад нийцнэ.
- ❖ Гал түймрийн эрсдэлийн Дэглий цагаан нисэх буудлын хувьд дараах нөхцөлүүд бий. Үүнд;
  - ✓ Онгоц ослын буулт хийх үеийн эрсдэл
  - ✓ Шатахууны ил агуулах
  - ✓ Уурын зуухны нүүрсний ил хадгалалт

- ✓ Барилга байгууламжийн цахилгааны угсралт
- ✓ Цахилгаан хангамжийн найдвартай байдал
- ❖ Нийтийн хамгааллын талаар нисэх буудлын барилга байгууламжууд нь нисэх буудлын зориулалттай.
- ❖ Мал, амьтан шудуудаас үүсэх аюул, эрсдэл Дэглий цагаан нисэх буудлын хувьд бий .Үүнд:
  - Аюулгүй бүсийн доторх хашаалсан талбайн ургамалжилтаас шалтгаалан бэлчээрийн жижиг мэрэгчид газар доорх хөдийлж,үлий үүсгэснээс газар цөмрөх
  - Жижиг мэрэгчдийн олширолыг дагаад тэдгээрээ хооллодог жижиг араатан ,махчин шувууд элбэгшиж, ялангуяа шувууд нислэгийг хөөрөгх болон буулгах үед онгоцтой мөргөлдөх
- ❖ Мэдээлэл, түүнийг зарлан мэдээлэх тухайд:
  - Дэглий цагаан нисэх буудлын аэродромын хязгаарлах үзүүлэлт саадуудыг зарлан мэдээлсэн.
  - Нислэгт эрсдэлтэй байгалийн үзэгдлээс сэргийлэх мэдээлийг нисэхийн цаг уурын төвөөс зарлан мэдээлдэг .
- ❖ Аэродромын үйл ажиллагааны шаардлагыг бүх нисэх буудлууд даган мөрдөж ажиллаж байдаг ба энэ шаардлагыг хянах тухай асуудал нь ИНЕГ-ийн дотоод хяналтын хүрээний асуудал болно .
- ❖ Аэродромын үйл ажиллагааны хамрах хүрээ нь Дэглий цагаан нисэх буудлын тухайд нэг талын орцтой байна . Энэ нь аюулгүй зурвасын хойд талын хэсгээр өөр зориулалтын газар ашиглалт төвлөрсөн байгай нь ХБХЗ- ний хойд талд байгалийн саадаас гадна суурьшлын саадуудыг үүсгэсэн байна .

5. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Болзошгүй аюул осол сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал Төг	Нийт зардал төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Биелэлт
1	Цаг уурын эрдэлтэй нөхцөлөөс үүсэх гэнэтийн осол	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга хангах	ИНЕГ- болон нисэх буудлын бүх ажилтан ажиллагсадад хамаарна.	Төсвийн зардлаар			Нислэг бүрт агаарын хөлөг хүлээн авах, хөөргөх бүхий л хугацаанд	Урьдчилан сэргийлэх мэдээ болон дохиолол холбооны найдвартай байдлуудыг байнга ханган ажиллаж байна. Нисэх буудлын хэмжээнд телефон утас 5, богино долгионы станц 15, интернетийн төхөөрөмж 4 ширхэг тус бүр хэвийн ажиллаж байна.
2	Хөдөлмөрийн сахилга бат алдсанаас үүсэх осол	Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, дотоод хяналт, байгуулгын дотоод дүрэм журам мөрдөж, хариуцлагын тогтолцоог бэхжүүлэх.	ИНЕГ- болон нисэх буудлын бүх ажилтан ажиллагсадад хамаарна.	Нисэх буудлын зардлаар			Нисэх буудлын бүхий л үйл ажиллагааны турш	Аюулгүй ажиллагаа дотоод хяналтын баг нисэх буудалд байгуулан ажиллаж байна. Энэ баг нь аюулгүй ажиллагаа, дотоод хяналт, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал хариуцсан 3 хүн тус бүрийн чиглэлээр ажиллаж ХАБЭА-н тухай хууль, ИНЕГ-ын хөдөлмөрийн дотоод журам, ЗГ-ын 311-р тогтоол, Дэглий

						цагаан нисэх буудлын дотоод хяналтын журмыг мөрдөнө аливаа ослоос урьдчилан сэргийлэх сургалт, дүрэм журмыг танилуулан ажиллаж байна.
3	Нисэх буудлын орчинд онгоц шувуутай мөргөлдөх	Амьтны шалтгаантай эрсдэлээс хамгаалах гадаад орны туршлага судлах, нэвтрүүлэх.	БОХАБ хариуцсан нэгж салбар, ажилтнуудын хүрээнд хэрэгжинэ.	Ерөнхийдөө нисэх буудлын зардлаар гүйцэтгэгдэх боловч шаардлагатай тохиолдолд төсвийн зардлаар.	Нисэх буудлын бүхий л үйл ажиллагааны турш	Нислэг бүрийн өмнө осол эрсдэл гарахаас сэргийлж нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах үүднээс шувууны мэргэжилтэн онгоц буухаас 30 мин өмнө бэлэн байдлыг хангаж аэродрмын бүсийн шувуу, нохой, үнэг, мал зэрэг амьтан онгоцтой мөргөлдөхөөс сэргийлэн ажиллладаг.

4.Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгж зардал мян,төг	Нийт зардал	Хрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Биелэлт
1	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Нисэх буудлын үйл ажиллагаагаар түүх соёлын өвд үзүүлэх шууд сөрөг нөлөө байхгүй ч болзошгүй нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх шаардлагатай.	Соёлын өвийг хамгаалах тухай МУ-ын хуулийн дагуу газрын хэвлийг ашиглах явцад түүх соёлын дурсгалт зүйл илэрвэл барилгын ажилаа зогсоож энэ тухай дүүргийн, сумын засаг дарга цагдаагийн болон уг асуудал эрхэлсэн эрдэм шинжилгээний байгуулгад нэн даруй мэдэгдэх.	2020-2024 он	-	Бүтээн байгуулалт, үйл ажиллагаанд нэмэлтээр тусгах		Тухайн үед нь шийдвэрлэх	2022 онд дэглий цагаан нисэх буудал шинээр бүтээн байгуулалт болон өргөтгөлийн ажил хийгдээгүй

6. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт

№	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал	Тоо хэмжээ	Нийт зардал төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Биелэлт
1	Ахуйн хог	-Ангилсан хог түр хадгалах цэг тохижуулах -Мэдээлэл сурталчилгаа хийх, тэмдэгжүүлэх. -Хаягдал зайлуулах гэрээг эрх бүхий этгээдтэй хийх.	Нисэх буудлын үйлчилгээний заал, нийтийн эзэмшлийн талбай, ариун цэврийн өрөөнүүд	ш	1000,0	1	1000,0	2022 он	Нисэх буудлын түр хадгалах хогны савыг тохижуулж олон нийтийн нүдэнд харагдахгүйгээр байрлалыг нь өөрчилж тавьсан. Мөн үнсний хашилт хийж ил харагдхааргүй болгосон. 2-р улиралд дулаан зогссоны дараа төвлөрсөн үнс нурмыг Улаангом сумын төвлөрсөн хогийн цэгт хүргэн буулгасан. Аюултай хог хаягдал байхгүй. Шил лааз гэх мэт хог ангилан ялгах хогийн сав төсвийн хэмнэлтийн горимд шилжсэнтэй холбоотойгоор хийгдээгүй байна.
=	Үйлдвэрийн хог			мкуб	55,0	10	55,0	2022 он	
3	Аюултай	кг	Оффисын ажилын байр		Аюултай хог хаягдал байхгүй				
4	Ангилан ялгах хогийн сав хийх.	Шил, лааз гэх мэт хогийг ялгаж ангилах.	Нисэх буудлын хэмжээнд	ш	1,5 сая	1	1,5 сая	2022 он	

5	Ариутгал, устгал	Хогийн цэг орчмын газрын ариутгал хийх	Нисэх буудлын хэмжээний төвлөрсөн хогийн цэгт	удаа	500,0	1	500,0	2022 он	Хогийн цэгт ариутгал халдваргүйтэл хог ачсаны дараагаар хийлгэж ажилласан.
Хог хаягдлын менежментийг хэрэгжүүлэх нийт зардал, мян.төг									
1,555,000төг									

7.Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамж ийн тоо	Нэгжийн зардал төг	Нийт зардал, төг	Тайлбар	Биелэлт
1	Үерийн сувгийн хагшаас, хаалтын бөглөрөлийг хянах, цэвэрлэх	Сараалж тавьсан газрууд	Дулааны улиралд сар бүр	6	Нисэх буудлын ажилтан гүйцэтгэнэ	Тухайн үедээ	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжилийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй	Үерийн далангийн бөглөөс хогийг цэвэрлэж нисэх буудлын төвлөрсөн хогийн цэгрүү зөөвөрлөн ажилласан.
2	Газрын доорхи усны бууралтын түвшинг хянах.	Нисэхийн эзэмшлийн худаг	1	1	64,000	64,000	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжилийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй	Ус цаг уур орчны шинжилгээний төвийн байгаль орчны шинжилгээний лабораториор гүний худгийн шинжилгээг хийлгэж ажилласан.
3	Нянгийн шинжилгээ	Нисэхийн төвлөрсөн хогийн цэгийн салхин талаас	Дулааны улиралд	1	140,000	140,000	Шинжилгээний үр дүнг мэргэжилийн хөндлөнгийн лаборатори байх нь зүйтэй	Ус цаг уур орчны шинжилгээний төвийн байгаль орчны шинжилгээний лабораториор нянгын шинжилгээ хийлгэж ажилласан.
4	Нийт зардал					204,000 төг		

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Увс аймаг, Улаангом сум, 5-р баг
Утас: 7045-3680

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Дугаар он / код№ 2022/165

Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас : “Дэглий цагаан” нисэх буудал
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал : В.Бадамханд, инженер
Сорьцын хэмжээ, төрөл : хөрс, 1 кг
Сорьц авсан огноо : 2022.09.14
Шинжилгээний аргын стандарт : MNS, MNS ISO
Лабораторид ирсэн : 2022.09.14
Шинжилгээ хийсэн огноо : 2022.09.15-09.16
Хуудасны тоо : 1/1
Үр дүн:

Шинжилгээний аргын стандарт	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжих нэгж	Шинжилгээний үр дүн
MNS 3310:1991	Орчин – pH	8.39
	Давсжилт - EC $\mu\text{S}/\text{cm}$	774.0
	Чийг - %	0.60
	Ялзмаг	0.4
	Аммони – NH_4 мг/кг	71.3
	Нитрат - NO_3 мг/кг	7.8
	Фосфат - PO_4 мг/кг	1.6
MNS6838:2020	Сулфат- SO_4 мг/кг	5.5
	Хөрсөн дэх нефтийн бүтээгдэхүүн, - мг/кг	0.0

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн инженер *В.Бадамханд* /В.БАДАМХАНД/

(гарын үсэг) (нэр)

Хянаж баталгаажуулсан чанарын менежер

Г.Оюунчимэг /Г.ОЮУНЧИМЭГ/

(гарын үсэг) (нэр)

Энэ шинжилгээний дүн нь зөвхөн шинжилгээ хийсэн сорьцонд хамаарна.
Шинжилгээний дүнг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно.

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Увс аймаг, Улаангом сум, 5-р баг
Утас: 7045-3680

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Дугаар он / код№ 2022/164
Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас : “Дэглий цагаан” нисэх буудал
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал : В.Бадамханд, инженер,
Сорьцын хэмжээ, төрөл : агаар,
Сорьц авсан огноо : 2022.09.14
Шинжилгээний аргын стандарт : MNS, MNS ISO
Лабораторид ирсэн : 2022.09.14
Шинжилгээ хийсэн огноо : 2022.09.15
Хуудасны тоо : 1/1
Үр дүн:

Шинжилгээний аргын стандартууд	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжих нэгж	Хүлцэх агууламж MNS 4585:2016	Шинжилгээний үр дүн
MNS 17.2.5.12:2021	Хүхэрлэг хий – SO ₂ , мг/м ³	0.450	0.004
MNS 17.2.5.11:2021	Азотын давхар исэл – NO ₂ , мг/м ³	0.200	0.012
MNS 4048-88	Тоос- PM10, мг/м ³	0.100	0.010
	Тоос-PM 2.5, мг/м ³	0.050	0.006
	Тоос- нийт, мг/м ³	0.500	0.014

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн инженер *В.Бадамханд* /В.БАДАМХАНД/

Хянаж баталгаажуулсан чанарын менежер

У.Г.Оюунчимэг /У.Г.ОЮУНЧИМЭГ/
(гарын үсэг) (нэр)

Энэ шинжилгээний дүн нь зөвхөн шинжилгээ хийсэн сорьцонд хамаарна.
Шинжилгээний дүнг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно.

УС ЦАГ УУР, ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ТӨВИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ЛАБОРАТОРИ

Увс аймаг, Улаангом сум, 5-р баг
Утас: 7045-3680

ИТГЭМЖЛЭГДСЭН ЛАБОРАТОРИЙН ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ДҮН

Дугаар он / код№ 2022/166

Сорьц авсан газрын нэр, хаяг, утас : “Дэглий цагаан” нисэх буудал
Сорьц авсан хүний нэр, албан тушаал : В.Бадамханд, инженер
Сорьцын хэмжээ, төрөл : ус, 1.5 л
Сорьц авсан огноо : 2022.09.14
Шинжилгээний аргын стандарт : MNS, MNS ISO
Лабораторид ирсэн : 2022.09.14
Шинжилгээ хийсэн огноо : 2022.09.15-09.16
Хуудасны тоо : 1/1

Үр дүн:

Шинжилгээний аргын стандартууд	Шинжилсэн үзүүлэлтийн нэр, хэмжих нэгж	Хүлцэх агууламж, MNS 900:2018	Шинжилгээний үр дүн
			Гүний худаг
MNS ISO 10523:2001	Усны орчин, Рн	6.5- 8.5	7.34
MNS 6836:2020	Умбуур бодис, мг/л		2.4
MNS ISO 7888:1999	Цахилгаан дамжуулах чанар /EC/, μ S/см	1000	285.0
MNS 6833:2020	Перманганатын исэлдэх чанар /ПИЧ/, мг/л		0.2
MNS ISO 7150:2006	Аммони /NH ₄ /, мгN/л	1.5	0.05
MNS 4431:2005	Нитрит /NO ₂ /, мг/л	1.0	0.003
MNS 6834:2020	Нитрат /NO ₃ /, мг/л	50.0	0.01
MNS 6271:2010	Сульфат /SO ₄ /, мг/л	500.0	35.5
MNS ISO 6878:2001	Фосфат /PO ₄ /, мгP/л	3.5	0.021
MNS 4430:2005	Төмөр /Fe/, мг/л	0.3	0.02
MNS 6272:2011	Фтор /F/, мг/л	0.7-1.5	0.17
MNS 4424:2005	Хлор /CL/, мг/л	350.0	9.2
MNS ISO1097:1970	Магни /Mg/, мг/л	30.0	10.4
MNS ISO1097:1970	Хатуулаг мг-экв/л	7	2.79
MNS ISO1097:1970	Натри+кали /Na+K/, мг/л	200	21.1
MNS 6832:2020	Гидрокарбонат /HCO ₃ /, мг/л		161.1
MNS ISO1097:1970	Кальци /Ca/, мг/л	100	38.9
MNS 6835:2020	Цахиур /Si/, мг/л		13.4

Шинжилгээ гүйцэтгэсэн инженер *В.Бадамханд* /В.БАДАМХАНД/

Хянаж баталгаажуулсан чанарын менежер *Оюунчимэг*

(гарын үсэг)

(нэр)

Энэ шинжилгээний дүн нь зөвхөн шинжилгээ хийсэн сорьцонд хамаарна.
Шинжилгээний дүнг лабораторийн зөвшөөрөлгүй хуулбарлахыг хориглоно.

8.Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлаг зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцоолсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Биелэлт
			2022 он				
			1-р улирал	2-р улирал	3-р улирал		
1	Хяналтын цэгээс 15 км радиус дотор хог хаягдал ялгаруулах болон мал нядалгааны объект байрлуулахгүй байх.	Аймаг сумын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан тохиолдолд зардал шаардагдахгүй			+	Дэглий Цагаан нисэх Буудлын удирдлага+, Аймгийн ГБЗГазар сумын газрын даамал	Аймаг сумдын ерөнхий төлөвлөгөөнд тусгагдсан бөгөөд сар бүр ойр орчмын айлуудаар явж хяналт тавьж анхааруулах хуудас тараан ажиллаж байна.
					+		
2	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэх, хяналт тавих	Дэглий цагаан нисэх буудлын алба хэсгүүд өөрсдөө хариуцах	+			ИНЕГ-ын асуудал хариуцсан мэргэжилтэн, Дэглий цагаан нисэх буудлын удирдлага + асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	Дотоодод боловсруулсан дүрэм журмуудыг мөрдүүлэн, хяналт тавин ажиллаж байна.
3	Хамгаалагдсан бүс болон аюулгүйн бүсэд үлийн цагаан оготны тоо толгойг хянах, олшруулахгүй байх арга хэмжээ авах.	Хариуцсан ажилтан	+			Дэглий Цагаан нисэх Буудлын удирдлага+, асуудал хариуцсан мэргэжилтэн	Аэродромын хамгаалагдсан бүсэд мэрэгч амьдын тоо толгой их өссөнтэй холбоотойгоор мэрэгч устгах хор тависан, өндөр ургасан ургамалан бүрхүүлийг тачирлан намсгах, замаар мэрэгчтэй тэмцэж байна

9.Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг нөлөөллийн бүсэд оршин суугчдад тайлагнах

№	БОМТ,БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан,ажилтан	Биелэлт
1	ИНЕГ-ЫН холбогдох удирдлага, БОХАБ—ын нэгж	Цахим тайлан	Төлөвлөгөөт ажилын тайлан, биелэлтийн үр дүн, дараа жилийн БОМТ	Жил бүрийн 10-р сарын 15-ны дотор	Үйл ажилгааны зардлаар	ИНЕГ-ын БОХАБ-ын ахлах мэргэжилтэн	ИНЕГ-ын удирдлагын байр
2	Орон нутгийн удирдлага хөндлөнгийн хяналт, олон нийт	Хэвлэмэл болон цахим тайлан		Жил бүрийн 11-р сарын 01-ны дотор		Нисэх буудлын БОХАБ хариуцсан мэргэжилтэн	2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний тайланг хүргүүлэж ажилласан.
3	Нисэх буудлын харъяаллын багийн ИНХ, нисэх буудлын орчны оршин суугчид	Мэдээллийн илтгэл, хэвлэмэл танилцуулга		Жил бүрийн 12-р сарын 25-ны дотор		Түргэн сумын Баянхайрхан багийн Хар усны эхэний айлуудад энэ жил 2 удаа явж танилцуулах хуудас тарааж мэдээлэл өгч ажилласан.	

Нэхэмжлэл №

"Увс аймаг Түргэн сумын Дэглий цагаан нисэх онгоцны буудал"-н 2022 онд нийт 477500 /дөрвөн зуун далан долоон мяна таван зуу/ ноогдсоныг Төрийн сангийн доорхи тус тусын дансанд 4-р улиралд багтаан шилжүүлэхийг мэдэгдэе. Дурьдсан хугацаанд шилжүүлэхгүй бол төлөгдөөгүй хоног тутмын 0.5%-ийн хүү торгууль ногдуулахыг анхааруулъя?

д/д	Төлбөр төлөгчийн нэр	Урьд оны үлдэгдэл	2022 оны ногдсон төлбөр	Төлбөр хийх Данс	Нийт дүн
1	Барилга байгууламжийн доорхи газрын төлбөр				
2	Буу	0	60 000	100151400922	60 000 →
3	Хог		400 000	100151400947	400 000
4	Ус		17 500	100151400944	17 500
5					
	ДҮН		477 500		477 500

41.1.Энгийн хог хаягдал үүсгэгч иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага бүр хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж төлнө.

Татварын улсын байцаагч ..... /З.Тамсүрэн /

Байгаль хамгаалагч ..... /Д.Банди /

Хэвлэсэн: 2022-11-08 13:12:59
ТӨЛБӨРИЙН ДААЛГАВАР №
 2022-11-08

2211-242-0011

		Дансны №	Дүн
Төлөгчийн нэр: Төлөгчийн банк:	Увс Нисэх буудал ТӨРИЙН БАНК	162000411329	400,000.00
Хүлээн авагчийн нэр: Хүлээн авагчийн банк:	Увс Татварын хэлтэс ТӨРИЙН САН	100151400947	
<u>Мөнгөн дүн үсгээр:</u> Дөрвөн зуун мянган төгрөг		_____ хоногийн _____ хувийн	
		Дүн торгуулийн	
		Гүйлгээний утга	
<u>Төлбөрийн зориулалт:</u> Нисэх буудал хогны төлбөр төлөв		Төлбөрийн зориулалт	
		Төлөх хугацаа	
Барааг хүлээн авсан, ажил үйлчилгээг гүйцэтгүүлсэн: 2022 оны 11 сарын 08-ны өдөр		Төлбөрийн ээлж	

Тамга

ДАРГА:

Л.Энхтуяаг

Нягтлан бодогч:

М.ЦЭНГЭЛ

Банкны гүйлгээ хийсэн:

2022 оны 11 сарын 10 өдөр

Гарын үсэг:

Хэвлэсэн: 2022-11-08 13:14:28
ТӨЛБӨРИЙН ДААЛГАВАР №
 2022-11-08

2211-242-0012

		Дансны №	Дүн
Төлөгчийн нэр: Төлөгчийн банк:	Увс Нисэх буудал ТӨРИЙН БАНК	162000411329	17,500.00
Хүлээн авагчийн нэр: Хүлээн авагчийн банк:	Увс Татварын хэлтэс ТӨРИЙН САН	100151400944	
<u>Мөнгөн дүн үсгээр:</u> Арван долоон мянга, таван зуун төгрөг		_____ хоногийн _____ хувийн	
		Дүн торгуулийн	
		Гүйлгээний утга	
<u>Төлбөрийн зориулалт:</u> Нисэх буудал ус ашигласны төлбөр төлөв		Төлбөрийн зориулалт	
		Төлөх хугацаа	
Барааг хүлээн авсан, ажил үйлчилгээг гүйцэтгүүлсэн: 2022 оны 11 сарын 08-ны өдөр		Төлбөрийн ээлж	

Тамга

ДАРГА:

Л.Энхтуяаг

Нягтлан бодогч:

М.ЦЭНГЭЛ

Банкны гүйлгээ хийсэн:

2022 оны 11 сарын 10 өдөр

Гарын үсэг:

**“Дэглий цагаан” нисэх буудлын 2022 оны байгаль орчны менежментийн
төлөвлөгөөний биелэлтийг дүгнэх хуудас**

Огноо: 2022-11-10

	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Авсан байвал зохих үнэлгээ, хувиар	Ажилийн хэсгээс өгөх үнэлгээ, хувиар	Тайлбар, үндэслэл
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	20		
2	Орчины тохижилт, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	30		
3	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	20		
4	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	10		
5	Орчины хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	10		
6	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	5		
7	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт	5		
	Нийт үнэлгээ хувиар	100		

“Дэглий Цагаан” нисэх буудлын 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийг хүлээж авах, дүгнэх хуудас

Огноо.....

Дугаар.....

Байршил:Түргэн сум

Увс аймгийн Засаг даргын 2022 оны 10 дугаар сарын 31-ний өдрийн А/631 тоот захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсэг Түргэн сумын нутагт байрлах “Дэглий цагаан” нисэх буудлын 2022 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний биелэлтийн тайланг ..... гүйцэтгэлтэй дүгнэв.

Ажлын хэсгийн ахлагч:БОАЖГ-ын дарга

/ Б.Энхтуяа /

Нарийн бичгийн дарга:БОАЖГ-ын мэргэжилтэн

/ А.Пүрэвсосор /

Гишүүд:

Аймгийн ЗДТГ-ын ХОХБТХ-ийн мэргэжилтэн

/ Т.Төвсанаа /

БОАЖГ-ын мэргэжилтэн

/ Т.Цэрэннадмид /

МХГ-ын БОХ-ын Улсын байцаагч

/ Б.Рина /

МХГ-ын ГУУХ-ын Улсын байцаагч

/ Ц.Баттулга /

Хүлээн зөвшөөрсөн:

“Дэглий Цагаан” нисэх буудлын дарга

/ Л.Энхтуяа /

Төслийн нэр: “Дэглий цагаан” нисэх буудал

Төслийн байршил: Увс аймаг Түргэн сум

Огноо: 2022.11.10

№	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний бүрэлдэхүүн хэсгүүд	Авсан байвал зохих оноо	Ажлын хэсгийн гишүүдийн үнэлсэн оноо						Гишүүдийн үнэлсэн онооны энгийн арифметик дундаж
			Гишүүн 1	Гишүүн 2	Гишүүн 3	Гишүүн 4	Гишүүн 5	Гишүүн 6	
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	20							
2	Орчны тохижилт цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөөний биелэлт	30							
3	Осол эрсдлийн менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	15							
4	Түүх соелын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөөний биелэлт	5							
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний биелэлт	10							
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн биелэлт	10							
7	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөөний биелэлт	5							
8	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөөний биелэлт	5							
9	Нийт оноо	100							